

אשכול יוסף

מאוצרותיו של הרה"ג יוסף חי סימן טוב שליט"א
מחבר סדרת "אשכול יוסף" עה"ת והמועדים
וספרי "כרם יוסף" על הש"ס

מתקיימת יערי בבית התורה

מי שהפקידו בידו כלי כסף האם בליל הסדר רשאי להשאיר את הדלת פתוחה...?

שאלה:

הפקידו בידי כלי כסף כולל פמוטים ותכשיטים, והשאלה, האם בליל הסדר אני רשאי להשאיר את הדלת פתוחה וללכת לישון, שהרי ליל הסדר הוא לילה משומר מהמזיקים?

תשובה:

הנך חייב לעשות שמירה מעולה לחפצים שהפקידו בידך, וגם בליל הסדר לנעול את הדלת כראוי כמו בכל לילה, כי הדבר ברור שאף בליל הסדר למרות שהוא משומר מן המזיקים, יש להיזהר בו מכל פגע ונזק מכמה טעמים, כדלהלן:

1. השמירה בליל הסדר תלויה בדרגת הנקיית מעוון, ומי יעיד על עצמו שהוא נקי ומטוהר מכל חטא.
2. כל מה שסומכים על ליל הסדר שמשומר ממזיקים, דוקא בדבר שלא מצוי בו ההיזק.
3. אינו משומר ממזיקים שהאדם מביא על עצמו.
4. ליל הסדר משומר ממזיקים רוחניים דוקא.

מקורות:

ענף א' - ליל פסח משומר מהמזיקים

הנה נאמר בתורה (שמות י"ג מ"ג) "ליל שימורים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה לה' שימורים לכל בני ישראל לדורותם", ופירש רש"י "ליל שימורים", משומר ובא מן המזיקין, כעניין שנא' (שם פסוק כ"ג) "ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם לנגוף", והגם שראיתי במפרשים שכתבו לבאר כוונת הכתוב שלא בא להבטיח שמירה בליל פסח לדורות, מכל מקום יסוד זה שליל הסדר משומר מן המזיקים מפורש כבר בדברי רבותינו ז"ל במסכת פסחים (קט:) שהקשו היאך תיקנו חז"ל ארבע כוסות יין בליל הסדר, דבר שעלול לבוא על ידו לידי סכנה, והתניא לא יאכל אדם ולא ישתה וזוגות, אמר רב נחמן אמר קרא "ליל שימורים" לילה המשומר ובא מן המזיקין. ובמסכת ראש השנה (כ"ג:) איתא, רבי יהושע אומר בניסן נגאלו ובניסן המשך בעמוד 3

"וביום השמיני ימול בשר עורלתו" (י"ג, ג.)

למה נתקנה ברכת רפאנו דוקא על המילה, והלא יש הרבה מזולות וחולאים?

מה ראו חז"ל לקבוע בקשה על רפואה בברכה שמינית? אמר רבי אחא מתוך שנתנה מילה בשמינית שצריכה רפואה (מסכת מגילה ז').

יש בברכת רפאנו כ"ז תיבות כנגד כ"ז פסוקים שבפרשת מילה, וכנגד כ"ז תיבות שבויאמר "אם שמוע תשמע עד כי אני ה' רופאך" (טו"ו ט"ז ס' ק"ז).

יישוב א' - לעת"ל רק חולי המילה ישאר בעולם

ראש ישיבת קול תורה מרן הגרש"ז אוערבך זצ"ל בספרו מומור לתודה (עמ' ק"ט) מתרץ שהרי לעתיד לבא כבר לא יחטאו ישראל כלל, וממילא לא יחלאו בשום חולי או מחלה, שהרי המחלות באות על האדם כגמול וקנס על חטאיו, ועל כן תישאר רק מילה שבה עדיין יהיה צורך ברפואה, ולכן קבעו חז"ל את ברכת רפאנו כברכה השמינית על שם העתיד לבוא במהרה בימינו.

יישוב ב' - המילה היא המצוה היחידה שכרוך בה חולי וסכנה

הנה בפשטות י"ל דכיון שמילה היא המצוה היחידה שציוותה התורה לעשותה הגם שיש בה חשש סכנה וחולי, ונמצא דזהו החולי המוכרח לבוא, ופעמים שח"ו גם מתים על ידי המילה, כדאיתא בגיטין (מ) שעל זה אמר דוד המלך ע"ה "כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחך", לבד שלוש עבירות שאז יש חיוב למסור נפשו. ומצינו שבגמרא (סו"פ ג.) שחקרו גבי לולב, אולי צריך הוא להיות מעין כופרא, היינו עץ שלא נתעבה ועשוי כקוצים, ומתרתת הגמי "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום" ומכיון שעצים אלו עשויין כקוצים, ויוצאין בהן עוקצין הרבה ומסרטין את הידיים, לא יתכן שנתכוונה תורה לומר שייקח הלולב מעץ זה, ועל כן כיון דמילה יש בה חולי וסכנה לכן קבעו חז"ל ברכת רפאנו על המילה, שבברכה זו יבוטל החולי והסכנה.

יישוב ג' - שאר מחלות וחולאים מתרפאים על ידי התשובה

בספר שפתי חיים (פלאי שמונ"ע, נכח פלא) מתרץ שכל חולי או מחלה, הרי זה מחמת חטאו של החולה, כמו שאמרו חז"ל (שם נ"ג) אין ייסורין בלא עוון, נמצא ששורש הרפואה לכל המחלות נעוצה במצות התשובה, שעל ידי שהאדם שב בתשובה ממילא יסורו ממנו כל החולאים, ומפורסמים דברי הרמב"ן (כ"ו, י"ג) שכתב: "וכן היו הצדיקים עושים בזמן הנבואה, גם כי יקרו עוון שיחלו, לא ידרשו ברפואים אלא רק בנביאים, ומה חלק לרופאים בבית עושי רצון השם". ועל כן חז"ל לא רצו לתקן את עיקר ברכת רפאנו על מחלות שבאים לאדם כעונש על חטאיו, אלא רק על ייסורים הבאים לאדם באופן הרצוי, והיינו על ידי מצות המילה.

יישוב ד' - ברכה על קיום המילה בזמנה

ע"ל שאין כוונת הגמרא שע"י המילה נחלה התנוק ומתפללים שיתרפא, אלא כוונת הברכה שכיון שניתנה מילה ביום השמיני, ומצוותה לכתחילה בשמיני דווקא, וידוע שבמילה יש ב' מצוות, למול, ומצוה נוספת שהמילה תהיה בזמנה. ואפשר לקיימה רק אם התנוק בריא ואינו חולה כלל, לכן ברפאנו אנו מתפללים על המילה, שהיה לתנוק רפואה כדי שנוכל לקיים מצות המילה בזמנה בשמיני. ובזה מיושב הטעם שתיקנו ברכת רפאנו על המילה דווקא, כי זו הרפואה היחידה שהמצוה תלויה בה, משא"כ כל שאר המצוות יכול אדם לקיימן גם אם אינו חולה, כמו שופר לולב ומגילה וכו'.

מתוך הספר "אשכול יוסף" עה"ת

וראה שם עוד תירוצים

"אדם כי יהיה בעור בעשרו לשאת או ספוזת או בהרת והיה בעור בעשרו לנגע צרעת והובא אל אהרן הכהן או אל אהרן מזבחי הכהנים" (וי' 13).

למה תלתה התורה את טהרת המצורע בכהנים ולא בת"ח?

גזירת הכתוב הוא שאין טומאת נגעים וטהרתן אלא על פי כהן, [רש"י בפרשתן בשם תורת כהנים].

אע"פ שהכל כשירין לראות נגעים הטומאה והטהרה תלויה בכהן, כיצד כהן שאינו יודע לראות החכם רואה ואומר לו אמור טמא והכהן אמר טמא, אמור טהור והכהן אמר טהור, הסגירו והוא מסגירו, שנא' "ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע", ואפילו היה הכהן קטן או שוטה החכם אמר לו והוא מחליט או פוטר או סוגר, [הרמב"ם פ"ט מהל' טומאת צרעת ה"ב].

הנה נתאר לעצמינו שהגאון רבי עקיבא איגר והגאון מוילנא עומדים על גבי הצרע והואים את נגעו, ופוסקים ברוחב הכתמים וידיעתם הגדולה שהנגע טהור או טמא, אין זה תופס כלל, ולא חל על הצרע טומאה או טהרה, ורק על ידי כהן ואפילו קטן או שוטה שיאמר על פיהם טהור או טמא, הרי זה כדבריו. וצריך ביאור למה חקק השי"ת בתורתו שדוקא הכהנים רשאים להחליט את הצרע לטומאה או טהרה, ולמה לא נמסר דבר זה לחכמים כמו שנמסר להם התורה כולה להורות בה ימין או שמאל?

ביאור א' - מוחלת הנגעים ומדבקת ובני אהרן מקודשים ומושגחים יותר

במשך חכמה כותב שענין הנגעים שנמסרו לאהרן הם מסתרי התורה, וההתעסקות בהן היא דבר מסוכן וצריך לזה השגחה פרטית ונפלאה לעוסק בהן שלא ידבק בו הנגע, כיון שנגעים הם מוחלה שיוכלה להדביק את האחרים, כדאיתא במדרש רבה (ויקרא ט"ז ג) ובמסכת כתובות (טז), וכן כתב הרמב"ם (נפשחמיט) דמצורע מזיק בריחו והבלו, וכן כתב בטור עה"ת (פסח טהעלמק) ובבית יוסף (אכס"ע סי' ל"ט ד"ה כפז הר"ר שלמה). ועיין עוד באבן עזרא שכתב "ועל שפם יעטה" כדי שלא יזיק ברוח פיו, וכעין זה כתב החזקוני שהטעם בזה להפסיק ריח רע היוצא מפיו, שלא להזיק את הבריות. ועל כן רק בני אהרן שהם מובדלים מישראל ומושגחים יותר יכולים להתקרב לנגועים ולהתעסק עימם בזה.

ביאור ב' - אהרן רודף שלום ועניו ביותר ואין לו חמדת ממון

הכלי יקר מבאר שהתורה בחרה דוקא בכהנים שיראו הנגע, מפני שאהרן אחז במידת השלום ולא חטא בלשונו לכן ראוי הוא לבוא וירפא לזה, כי ראוי שיתקון חטא גסות הרוח על ידו כי הוא היה עניו ביותר, וגם חטא חמדת הממון לא היה באהרן, כי הכהנים לא היה להם חלק ונחלה בארץ, על כן מן הראוי שכל שלושת מיני צרעת לא יטהרו כי אם על ידי הכהן.

ביאור ג' - שלא להפריע הת"ח וגדולי הדור מלימוד התורה

הסתפקתי שמה יש לומר שלא מסרה התורה ענין טהרת מצורע לת"ח וגדולי הדור בדווקא, כדי שלא לבטלם מתורה. ומצאתי סיוע לפירוש זה ממה שכתב במדרש תדשא (אזכא מפסי הפשט עמ' ז"ט) בזה"ל: "כשם שנוטלים הכהנים מתנות ותרומות וקרבנות של ישראל כך יקבלו טרחתיהם", והן הדברים.

ביאור ד' - שיהיו ישראל זקוקים להם ויתנו מתנות בעין יפה

במדרש תדשא (אזכא לניל), כתב טעם נוסף למה נמסר ענין טהרת מצורע דוקא לכהנים, כדי שיהיו ישראל זקוקים להם ויתנו להם מתנות בעין יפה.

ביאור ה' - תפקיד הכהן להיות המוכיח בשער

מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א בספרו טעם ודעת (נפשחמיט, עמ' ע) כותב שמתוך דין זה שטומאת וטהרת צרעת תלויים בכהן דוקא, ורק על ידי אמירתו נטמא או נטהר המצורע, ואף אם הכהן אינו בקי, החכם רואהו ומודיעו מה לומר, נראה רמז גדול למה שכתב הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ד ה"א): "לפיכך צריך להעמיד בכל קהל וקהל מישראל חכם גדול וקן וירא שמים מנעוריו ואהוב להם שיהא מוכיח לרבים ומחזירן בתשובה". כלומר שתפקידו של מנהיג בישראל להורות לעדתו דיני איסור והיתר, אך אין די בזה, וצריך גם אדם מיוחד שילמד ויוכיח לעם דרכי העבודה ותיקון חטאיהם. וממילא זה תפקידו של הכהן בראיית הנגעים שהוא המסוגל ביותר לטהר הטמאים, שהרי הנגעים באים על חטא האדם, ועל ידי כל נגע ונגע יודע באיזה דבר האדם חטא, והכהן היה מוכיחו ומקרב ליבו לתשובה, וזה כל תועלת הציפורים ומנחת מצורע. וכן נהגו מלפנים בישראל בכל קהילה וקהילה היו ממנים מגיד מיישרים להוכיח את העם ולעוררם לתשובה.

וכן איתא בספרי (נפשחמיט א"ח ה) עה"פ (י"ד ל"ה) "ובא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמור כנגע נראה לי בבית" שעל הכהן היה להוכיח את המצורע ולהדבר עימו דברי כיבושים, שכן דרשו "והגיד" ידקדק הכהן כיצד בא הנגע לביתו, "לאמור" יאמר לו הכהן דברי כיבושים, בני אין הנגעים באים אלא על לשון הרע שנא' "הישמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות", "זכור את אשר עשה ה' למרים", וכי מה ענין זה לזה אלא מלמד שלא נענשה אלא על לשון הרע. והלא דברים קל וחומר ומה מרים שדברה שלא בפני משה כך, המדבר גנאי של חבירו בפניו על אחת כמה וכמה. ר' שמעון בן אלעזר אומר אף על גסות הרוח נגעים באים.

ביאור ו' - כיון שנמנע להביא תרומותיו לכהן נענש לבוא לכהן

עיי"ל ע"פ מ"ש במדרשים (ילק"ש נפשחמיט רמז מקי"ז), רבי אבין בשם רבי יוחנן דרש, כתיב "ואם לא תמצא ידה די שה" ומה כתוב אחרי זה "אדם כי יהיה בעור בשרו", וכי מה הקשר בניהם ולמה נסמכו זה לזה? אלא אמר הקב"ה אני אמרתי לך הבא קרבן לידה ואתה לא עשית כך, חייך שאני מצריכך לבוא אל הכהן שנאמר "והובא אל הכהן". (וצביואר הסמיכות אימא עוד נמנוממא וכמה רצני בחי, שנמלא בספרי חממת הטבע מי שיטעם עם הפלטה ציוס א' לגדפה יהיה הולך מלרע לעשר שנים, ואם ציוס שצניי יהיה מלרע לעצמים שנה, ושמלאן שיש בכל סמיכות הפרשיות שנמורה זו לזו עיקר גדול ותכמה מפארה).

ולפי זה מיושב היטב הטעם שכל טהרת וטומאת מצורע היא דוקא על ידי הכהן, כי חלק מעונשו של מצורע זה על ידי שהבעל מנע מאשתו להביא קרבנה או שלא דאג לזה, לכך נענש ובא אל הכהן להיטהר מצרעתו, ויתכן שגם על שאר קרבנות או תרומות המגיעות לכהן, אם נמנע ולא הביאם לכהן נענש בזה. וענין זה עולה בקנה אחד עם מה שדרשו חז"ל שהצרעת באה על עוון לשון הרע וגסות הרוח, כי בדרך כלל ימנע האדם מלהביא קרבנו או תרומותיו לכהנים מפאת דיבור או קבלת לשון הרע על הכהנים, לכך נמנע מלהביא להם חלקם, וממילא מובן למה מסרה התורה עבודת המצורע אל הכהנים.

ביאור ז' - משפט המצורע קשה לכך מתעסק בו הכהן שמורגל באהבת ישראל

בספר שערי אהבת ישראל (עמ' צ"ה) מבאר שכיון שמצוינו בטומאת מצורע חומרה גדולה שלא נמצא בטומאות אחרות, שציוותה תורה "בדד ישב מחוץ למחנה מושבו" (וי' מ"ו), ונשלח מחוץ לג' מחנות (ש"י ט"ז ע"פ מ"ט). ודרשו (ס"ט) "בדד ישב" שלא יהיו שאר טמאים יושבים עמו, כלומר שמקומו של המצורע הוא אפילו מחוץ למחנה של שאר הטמאים, וכאילו ח"ו יצא משיכותו לישראל. על כן אמרה תורה שדוקא הכהן שמורגל באהבת ישראל ומקיים בכל יום מצות "לברך את עמו ישראל באהבה" (וטעם ג'), שזהו תנאי עיקרי בברכת הכהנים להיות באהבה, ואם יש בזה חסרון אצל הכהן המברך, הרי זה סכנה בשבילו, לכן הטילה התורה טהרת מצורע על ידו. והביא לזה רמז מהכתוב (שופטים כ"ה ה) "ונגשו הכהנים בני לוי כי בם בחר ה' אלהיך לשרתו ולברך בשם ה' ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע", שמחמת ש"בם בחר ה' אלהיך לשרתו ולברך בשם ה'" לפיכך "ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע".

מתוך הספר "אשכול יוסף" עה"ת

וראה שם עוד מה שנתבאר בזה

המשנה: הפקידו בידו כלי כסף בליל הסדר להשאיר דלת פתוחה...?

עתידין ליגאל שנה' ליל שימורים, לילה המשומר ובא מששת ימי בראשית. רבי אליעזר אומר לילה המשומר ובא מן המזיקין, וכתבו התוספות שודאי גם רבי יהושע מודה שליל פסח משומר מהמזיקים, כדאיתא בפסחים שלכן לא חששו חז"ל לתקן ארבע כסות, ודורש את שני הדרשות מהפסוק, וכן כתב התוספות רא"ש.

ולפי זה כיון שליל פסח משומר הוא מן המזיקים, לכאורה הדין יהיה שמותר להכניס עצמו לידי סכנה בליל הסדר, ומעשה באחד ששכרוהו לשמור בליל הסדר על מפעל לייצור יהלומים, והלה במקום לעמוד על המשמר הלך לביתו לשהות לצד בני משפחתו בליל הסדר, בינתיים פרצו גנבים ורוקנו את כל תכולת המפעל, כולל כל היהלומים והרכוש יקר הערך שהיה בו, וטען השומר לפטור עצמו משום שליל הסדר הוא ליל שימורים ואינו צריך שמירה, ולכן לא פשע במה שלא נשאר לשומר, ובעלי המפעל טענו ששכרוהו לכך שיעמוד לשומר, ולו היה נוכח במקום ושומר לא היה עולה בידם של הגנבים לגנוב את כל תכולת המפעל. ועל כן לכאורה הדין עם השומר שלא פשע במה שהניח את המפעל ללא שמירה, שהרי דבר זה שליל פסח הוא משומר מן המזיקים למדין ממנו אף הלכה למעשה לכמה דברים כאמור, וכן מצינו עוד שכתב הריטב"א (ר"ע פ"ב) בשם רבותינו בעלי התוספות שכאשר חל פסח ביום שבת, ש"ץ היורד לפני התיבה ערבית אינו אומר ברכת מעין שבע שסודר בלילי שבתות, כיון שמפני המזיקין תקנהו תחילה, ולילה זה משומר ובא מן המזיקין. וכן כתב במחזור ויט"י (פ"ב פ"ג פ"ג) בשם מגילת סתרים לרבינו ניסים, דבלייל פסח שחל בשבת אין אומר הש"צ ברכת מעין שבע, כיון שכל הטעם שתקנהו מפני המאחרים שלא יינזקו, וליל פסח משומר הוא מהמזיקים ומלאכי הבלה. וכן כתב הטור (פ"ב פ"ג פ"ג) בשם בעל העיטור בדעת רבינו ניסים, וכן פסק מרן השו"ע (פ"ב פ"ג).

ומצינו עוד בבית יוסף (י"ד פ"ג פ"ג) שהביא מהכל בו מנהג לשפוך כל המים שאובים שבשכונת המת, ויש אומרים שהטעם הוא לפי שמלאך המות מפיל במים טיפת דם המות, ושכן כתב באורחות חיים (פ"ב פ"ג), והוסיף האורחות חיים שפעם אחת אירע מת בערב פסח ואמר הרב שאין צריך לשפוך המים שלנו דליל שימורים הוא. וכן כתב בית יוסף (פ"ב פ"ג) בשם המרדכי שאם מעשה לפניו ערב פסח ואמר שאין לשפוך המים שלנו בשביל המת דליל שימורים הוא לה'.

ובמנהגי המהרי"ל (פ"ד פ"ג פ"ג) פסק ליל פסח יקרא בפני מטות ברכת המפיל חבלי שינה וק"ש, אך שאר פסוקים שאומרים להצלה מהמזיקין לא צריך לאומרם, כי ליל שימורים הוא, משומר ובא מן המזיקין. ומטעם זה אין נועלים דלתות בתים בבריה חזק כמו שעושים בשאר הלילות, דעיקר האמונה לבטוח בשמירת הקב"ה, וגדול האמונה והכל לשם שמים, ומקורו באור זרוע (פ"ב פ"ג פ"ג), ואף הרמ"א הביא דין זה בשו"ע (פ"ב פ"ג).

וכן איתא באור זרוע (פ"ב פ"ג פ"ג) שכתב בזה"ל: "כתב רב ניסים גאון זצ"ל בשם אלוף אביו שלא לנעול דלתות הבתים בלילי פסחים כי זאת היא האמונה בדברו של הקב"ה ובהבטחתו ובשכר האמונה אנו זוכין לגאולה". ובלקט ישר לריב"א (פ"ב פ"ג) כתב וז"ל, ועשה מלח על המצות בליל פסח, לשנה אחרת לא עשה מלח על המצות ואמר שהוא ליל שימורים, ובאורחות חיים מלוניל (פ"ב פ"ג פ"ג) כתב בשם הרמב"ן שאוכלים בליל פסח "שומר" על שם לילה המשומר מן המזיקים. וידידי המופלג הגאון רבי מיכאל שמואל רביע שליט"א ביאר בזה הטעם ששורפים את הלולב בערב פסח, ולא משאירים אותו לשמירה, כיון שבהיות ליל פסח ליל שימורים, הרי בכוחו של לילה זה להועיל לשמירה ולמשוך סגולת השמירה הלאה.

ענף ב' - לילה משומר רק למי שמשומר עצמו מהעבירה

אלא שיש להקשות שהרי מצינו שניזוקו בני אדם אף בליל הסדר, ואף פוגרומים ועלילות דם היו מלפני דור דורים בליל הסדר לתקפ"ץ, ומצאתי בס"ד שכתב מרן החיד"א (דפ"ב פ"ג פ"ג) שכתב בליל פסח אדם אחד מישראל היה עולה בסולם ונפל ושב רגלו, ושאלו לרבינו המהר"ח היאך אירע כן שנפל אותו אדם מהסולם ונשברה רגלו, והלא התורה הבטיחה "ליל שימורים הוא", והשיב המהר"ח ברוח קודשו כי אותו האיש עבר עבירה בלילה ההוא ועל כן באה אליו צרה זו. והוסיף החיד"א שהרב המופלא מהר"ח בכ"ר דוד אבולעפיה זצ"ל בקונטרס שבסוף ספרו אשדות הפסגה (פ"ב פ"ג) כתב משם חכם גדול מאד בחכמת הקבלה, שכל עבירה שהאדם עושה בחג הפסח עושה פגם גדול יותר משאר ימים.

ומצינו כיו"ב בגמרא סנהדרין (פ"ב) שעולא ורבה רובי יוחנן היו אומרים יהי רצון שיבוא המשיח ואנו לא נראהו, אמר לו אב"י לרבה מה הטעם הנך מתיירא להיות בדורו של המשיח, אם מפני חבלו של משיח, כלומר פחדים שיהיו בימיו, והתניא שאלו תלמידיו את רבי אלעזר מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח יעסוק בתורה ובגמילות חסדים, ורבי הא תורה והא גמילות חסדים יש בידי, אמר לו שמה יגרום החטא, וכמו שמצינו אצל יעקב אבינו שנתירא מאחיו עשיו שגא' "יירא יעקב מאד" (פ"ב פ"ג), וקשה שהרי הקב"ה כבר הבטיחו "והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך", אלא שהיה מתיירא שמה יגרום החטא לבטל ההבטחה, ועיין עוד בברכות (פ"ב) שדרשו כיוצא בזה גבי דוד המלך ע"ה.

ומעתה נראה כי ודאי אף בליל הסדר אסור לאדם להכניס עצמו לידי סכנה, וכמו כן אותו השומר שהניח את המפעל ולא שמר, ודאי פשע בשמירתו, וקולר תלוי בצווארו, כי אינו יכול לפטור עצמו בטענה שליל פסח הוא לילה המשומר מן המזיקים, כי אין שמירה זו חלוטה לכל בני האדם ובכל קנה מידה, אלא השמירה תלויה לכל אחד בדרגתו ומעשיו. ולכן בדין בעה"ב שכרו לעמוד על המשמר, שלא יפרצו גנבים לתוך מפעלו, כי לב יודע מרת נפשו, ויודע היה שאינו ראוי למידה זו שלא יוכלו להזיקו בלילה קדוש זה, ומי יוכל להעיד על עצמו שלא ימצא בו רבב חטא ועוון, ואף עם צדיקים

הקב"ה מדקדק כחוט השערה, לכן נראה שעל השומר לשאת בנזקים כדין שומר שכר שפשע שמר, ודאי פשע בשמירתו, וקולר תלוי בצווארו, כי אינו יכול לפטור עצמו בטענה שליל פסח הוא לילה המשומר מן המזיקים, כי אין שמירה זו חלוטה לכל בני האדם ובכל קנה מידה, אלא השמירה תלויה לכל אחד בדרגתו ומעשיו. ולכן בדין בעה"ב שכרו לעמוד על המשמר, שלא יפרצו גנבים לתוך מפעלו, כי לב יודע מרת נפשו, ויודע היה שאינו ראוי למידה זו שלא יוכלו להזיקו בלילה קדוש זה, ומי יוכל להעיד על עצמו שלא ימצא בו רבב חטא ועוון, ואף עם צדיקים הקב"ה מדקדק כחוט השערה, לכן נראה שעל השומר לשאת בנזקים כדין שומר שכר שפשע.

וזכרנו שלפני כה"י שנים בשנת התשס"ב מהביל מתאבד התפוצץ בתוככי בית מלון בנתניה בליל הסדר בעיצומה של עריכת ליל הסדר, והיו הרבה הרוגים ופצועים רח"ל ה"ד, וכשנודע הדבר מאד תמהתי בליבי היאך יתכן שאירע כדבר הזה, והלא כבר הובטחנו להיות על ישראל שמירה בלילה זה, וכמבואר בגמרא (פ"ב פ"ג). אחר כך התברר שהלק מהקהל שם

סדרת "אשכול יוסף"

ספר חובה בכל בית של תורה בישראל!

4 כרכים רבי מכר:

אשכול יוסף עה"ת | אשכול יוסף מועדים |
אשכול יוסף הגדש"פ | ל"ג בעומר רשב"י (המערה)

מחיר מיוחד לרגל השקת הספר החדש:
"אשכול יוסף" – מועדים

להשיג בזמניות הספרים המובחרים

זודיש! מעתה ניתן להשיג את ספרי המכון בזמנית:
הספרים המרכזית בגאולה – ככר השבת:
"יריד הספרים" מולכי ישראל 3:
מול עיטיבך קמרון

יפה נוף צמות בר איך | הפצת ספרי הרכס הרב אליהו בוכניק |
הפצת יסודי ראובן לרנר רוזוב פישל |

הספריה הספרדית רוזוב דוד ע"י בנק הדואר | הפצת ספרי קודש רוח
דוד ע"י בהכ"ס מוסיון ולדמן בהמ"ד בעלזא | זמנית מוריה באשקלון |
אוצר הספרים בדיניטל | זמנית: בייגל אייזן | מאוניים וגשל ועוד...

לכירורים והזמנות בכל רוחבי הארץ:

054-8460007/8

ספר יודע?

כל הלומד בספר יודע!

מתיקות ועריבות היקף והדשנות

לא ערכו את ליל הסדר על טהרת הקודש כדבעי. וראה עוד מה שהארכתי בזה בחיבורי שאגת יוסף סכנה ורפואה (סימן ג' בהערה), על אודות שת"ח נהרגו ונרצחו בעת שעסקו בתורה.

ענף ג' - לא נאמר ליל שימורים במקום שמצוי היזק

עוד נראה להביא ראיה שאסור להכניס עצמו לסכנה אף בליל פסח, וכמו כן יש לחייב את השומר שפשע בשמירתו בליל הסדר, דהנה המג"א (סי' תפ"ב סק"ג) אחר שהביא את דברי המהר"ל שלא לנעול את הדלת בבריח חזק, סיים וכתב בזה"ל: "והיכא דשכיח הויקא לא סמכינן אניסא". ומבואר להדיא בדברי המג"א שדין זה שליל פסח הוא לילה המשומר מן המזיקים, הוא בגדר נס שאין סומכים עליו, ומה שסומכים עליו לענין שאין הש"ץ אומר מעין שבע בליל פסח שחל בשבת (כמנעלי בש"מ י"א ח"ב סי' כ"ה), צ"ל דה"נ אף שם חשש הנזק הוא בגדר שאינו מצוי, ולכן סומכים בזה על הנס, אבל לענין להניח מפעל הלומים בלא שמירה, הרי זה בגדר שכיח הויקא, ואין סומכין בזה על הנס, ועל כן אותו השומר שפשע במה שהניח את המפעל בלא שמירה, וחייב כדין שומר שטר שפשע. וכן ראיתי בשו"ע הגר"ז (י"א ח"ב סי' תפ"ב סק"ג) שכתב כאמור שבמקומות שמצויין גנבים אין לסמוך על הנס להשאיר את הדלתות פתוחות בליל הסדר, כמו שמבואר בהלכות פסח לענין בדיקת חמץ שלא יבדוק בכותל שכנו הגוי, ואע"פ ששלוחי מצוה אינם ניוזקים, דשאני הדבר היכן שמצוי היזק כמבואר בגמרא פסחים (טז). ומבואר כאמור שלמעשה במקום שיש היזק מצוי, כמו גנבים וכדו', אין לסמוך על סברא זו שליל פסח משומר מן המזיקים.

שוב ראיתי לידידי הגאון רבי אליקים דבורקס שליט"א בספרו נתיבי המנהגים (פסח ע"ג סק"ד) שהביא שדבר זה נפתח כבר בראשונים, וכבר כתב כן הראב"ן בספרו המנהיג (הפסח ע"ג סק"ד). שאחר שהביא את המנהג שאין נועלים את החדרים שישנים בהם בלילי הפסח כי בניסן נגאלו ובניסן עתידין להיגאל, והוא לילה המשומר ובא מששת ימי בראשית, כתב, שעשכשו לא נהגו לפתוח את הדלתות משום שמצויים גנבים ושודדים והיכא דשכיח הויקא שאני, וכמו שמצינו לענין בדיקת חמץ וכאמור, משא"כ לענין ק"ש שעל המטה דאין לקרות שאר הפסוקים המגנינים מן המזיקים שהם בידי שמים.

ענף ד' - הבטחת ליל שימורים תלוי בדרגת האמונה

והנה עובדא הוה באחד שנסע מביתו לימי חג הפסח, וחשש

שמה ייגנבו הפמוטים מביתו בעת העדרו, והלך והפקידם בבית שכנו, והשכן הניחם יחד עם הכלי כסף שלו, ובליל הסדר אחרי ההגדה הלך לישון ולא נעל את ביתו, להראות שהוא ליל שימורים, וכדברי המג"א (סי' תפ"ב סק"ג) בשם המהר"ל שלא ינעל את הדלת בבריח חזק, ולבסוף באו גנבים ונגנבו את הפמוטים שהיו מופקדים אצלו, והגאון רבי משה פריד שליט"א מחה"ס וישמע משה העלה שאלה זו קמיה מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל, והשיבו שהשומר חייב דאינו יכול לעשות מצוות על חשבון חבירו, והיה לו לנעול את ביתו כדין כל שומר, וכן הציע שאלה זו קמיה מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל וגם השיבו בפשיטות שהשומר ודאי חייב בשמירה בליל הסדר כמו בכל השנה, ואם לא שמר כראוי חייב לשלם. וצ"ע בכוננת מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל שהשומר ודאי חייב כי אינו יכול לעשות מצוה על חשבון חבירו, דמה עניין זה לעשיית מצוות על חשבון אחרים, וכיצד בא בזה להשיב על הטענה שאין צריך בלילה זה שמירה, דליל שימורים הוא?

ונראה דר"ל דהבטחת ליל שימורים, תלוי בגדר דרגת האמונה שיחזיק בה האדם בליל הסדר, שעל ידי זה יביא על עצמו שמירה יתירה מכל זמן אחר, ולכן בכך שהשומר הרגיש בעצמו שהוא בדרגה גבוהה של אמונה, הרי זה כעושה מצוה על חשבון אחרים וחייב, ועוד דאדרבה הוברר למפרע שבאמת דרגת האמונה שלו אינה גדולה, אלא ודאי סמך על שיקולים והשערות אחרות בכך שהניח את המפעל ללא שמירה, שאם לא כן לא היה מסתובב על ידו נזק. ושוב מצאתי כאמור בשם מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל בקובץ תל תלפיות (תל"פ ע"ג ע"ג) מפי הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א שכל דברי המהר"ל שבליל הסדר לא ינעל את הדלת בבריח חזק, הם עניינים והרגשות שנאמרו לכל אחד להרגיש בליל שימורים, אבל כשמחזיק פיקדון של חבירו אסור לו לנהוג כן בלי הסכמת בעל הפיקדון, דכיון שקיבל על עצמו שמירה הרי יש לו התחייבות כלפי המפקיד, ואינו יכול לנהוג לחומרא משום שהוא ליל שימורים, וכעין מה שנפסק בשו"ע (סי' ת"ט ס"ג סק"ג) שאם ראובן שלח את שמעון לקנות לו בגד בהקפה, והלך וקנה מן הגוי, כשהגיע זמן הפירעון נתן ראובן לשמעון מעות לפרוע, ונמצא שהמוכר שחכם, צריך להחזירם לראובן ואינו יכול לומר אני רוצה לקדש את השם ולהחזירם לגוי, וביאר הסמ"ע (סי' כ"ה) בשם הטור "דבשלו יקדש השם ולא בשל אחרים".

אך יש להקשות על יסוד זה שהרי מצינו לחז"ל שהורו שליל פסח הוא שימורים לא רק להנהיגה לכל אחד כלפי עצמו, אלא אף כלפי אחרים, וכמו שפסק השו"ע שאין אומרים מעין שבע בליל פסח, אף שבכל לילות שבת אומרים כן כדי שלא להותיר את המאחרים לבדם, ובליל פסח מותירי אותם לבדם, וכן מצינו עוד בבית יוסף כנ"ל שאין שופכים את המים בשכונת המת, אף שיבואו אחר כך להשקות מזה לאחרים, ועוד יש לדקדק שאף בדברי המהר"ל מבואר כן, שהרי במה שאינו סוגר את דלת ביתו חזק, הרי הוא כביכול מכניס אף את האחרים לסכנה כזו או אחרת. ויש ליישב בכוננת מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל דה"נ ודאי שיש בהוראת ליל שימורים, דין הבטחת שמירה אף כלפי אחרים וכאמור, אך לא באופן שקיבל על עצמו לשמור שמירה רגילה, שאז אינו יכול לנהוג במידה זו אף בליל זה, ודו"ק.

ענף ה' - אם היו ליל שימורים דוקא ממזיקים רוחניים

זכיתי בס"ד להעלות שאלה זו קמיה מרן הגר"מ צדקה שליט"א ראש ישיבת "פורת יוסף" והשיבני דליל שימורים הוא מן המזיקים הרוחניים גרידא, ולא ממזיקים בעלי בחירה, ולכן השומר פשע בשמירתו וחייב לשלם, ובספר וישמע משה ח"ב הביא שנכדו של מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל הרב יחזקאל ברוך שליט"א שאלו מה הכוונה בדברי חז"ל שליל שימורים, משומר ובא מן המזיקים, והשיבו שהכוונה בעיקר לנזקים רוחניים, דליל זה משומר ממלאכי חבלה ושדים ורוחות ר"ל שמטמאים את נפש האדם, אבל לא מנזקי בני אדם. וכן ראיתי בשם מרן הגר"ל שטינגין זצ"ל. ובקובץ תל תלפיות (תל"פ ע"ג ע"ג) העיר על זה ממה שכתב רבינו חננאל בפסחים (ע"ג): "בזה"ל: ליל שימורים המשומר מכל היזק", ושמה בהכרח צ"ל דהיינו שהוא משומר מכל היזק רוחני. ולכא"ו יש להביא ראיה ליסוד זה ממה שכתב בשערי תשובה (סי' ע"ג) בשם הברכי יוסף שבליל הסדר שאוכלים בהסיבה שייך חשש שמא יקדים קנה לושט. מיהו יש לחלק דשאני היכן שמדבר בשעת האכילה דהרי זה כמביא הסכנה על עצמו, בזה לא שייך לומר ליל שימורים, וכי בליל שימורים מי שייקח סכין לחבול בעצמו אף הוא לא יינזק, אלא כיון שמביא על עצמו את הנזק, בזה ודאי לא אמרינן ליל שימורים הוא. ובה גם נראה מ"ש בפסחים (ע"ג): שצריך לשקע למרוח בתוך החרוסת, משום קפא, וביאר רשב"ם (ד"ס ע"ג) דקפא הוא ארס, וקשה למה לא נאמר דכיון דלילה זה משומר מן המזיקין אין חשש שיינזק, אלא ודאי יש חילוק כאמור שכאשר האדם מביא על עצמו את הסכנה, בזה לא שייך לומר לילה המשומר מן המזיקים.

מתוך הספר "שאגת יוסף" סכנה ורפואה

בלעורה משלמות

זודע"י!

מעלתה ניתן להשיג את ספרי המכוון בזווגות הספרים המרכזית בגאולה - ככר השבת: "יריד הספרים" מלכי ישראל 3 (מו"ל שטיינבלך קמרוזה)

הביאו ברכה לביתכם!

"עץ חיים למזוזיקים בה ותומכיה מאושר"

יו"ל לזכות ידידנו האזנים היקרים והנעמיים אוהבי התורה פטרוננו העלון "אשכול יוסף" מר **ג'דעון זיסים** הי"ד ומר **אהרן זיסים** הי"ד אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד, בבריאות איתנא ונהרא מעליא שובע שמוזות. בכלל הברכות יבורך ידידנו היקר שלובנו זיסים הי"ד מוקדש ומוצלח לע"ז דאריהם היקרים: סאלם אליה בן מסערה ז"ל, נאריה בת נאריה ז"ל לע"ז זיסים בן נאריה ז"ל, ולע"ז זיסים מועלם בן סלימה ז"ל ולע"ז מיכאל בן חזיה ז"ל, ת. ז. ג. ב. ה.

"וקול התור נשמע בארצנו"

להאזנה לשיעורי הרב יוסף זלי סימן טוב שליט"א מוזה"ס "כרם יוסף" ו"אשכול יוסף" ע"ה"ת **073-371-8053** **להאזנה לשיעור השבועי** **זוויג והמתן לשיעור האזרון** לצינתוק והאזנה בשידור זוי: זוויג והקיש # ניתן להוריד מ"קול הלשון"